

УДК 8.03.02

DOI 10.32461/2226-3209.4.2025.351850

Цитування:

Печкар С. Г. Магічні вірування українців у контексті формування етнокультурної ідентичності. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2025. № 4. С. 123–128.

Печкар Сергій Григорович,
здобувач Київського національного
університету культури і мистецтв
<https://orcid.org/0009-0000-2045-3363>,
Pe4kar@gmail.com

Pechkar S. (2025). Magical Beliefs of Ukrainians in the Context of Formation of Ethnocultural Identity. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 4, 123–128 [in Ukrainian].

МАГІЧНІ ВІРУВАННЯ УКРАЇНЦІВ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Мета статті – з'ясувати сутність магічних вірувань і пов'язаних із ними практик в українській традиційній культурі та визначити їхню роль у формуванні духовного світу українців, збереженні етнокультурної тяглості. **Методологічну основу дослідження** становить комплекс міждисциплінарних підходів – культурологічного, етнологічного, фольклористичного, міфопоетичного та герменевтичного. Використано принципи історизму та порівняльного аналізу для простеження еволюції магічних практик від дохристиянської доби до сучасності. Семіотичний метод дав змогу інтерпретувати символіку магічних дій і ритуалів як систему знаків, які виражають колективні смисли. Герменевтичний підхід застосовано для розкриття прихованих значень у замовляннях, піснях, обрядових формулах, а структурно-функціональний – для визначення ролі магії у формуванні традиційного світогляду та етнокультурного коду українців. **Наукова новизна.** У культурологічному контексті розглянуто взаємодію вербальних (замовлянь) і невербальних магічних актів як форми сакральної комунікації людини з трансцендентним світом та засобу формування етнокультурної ідентичності. **Висновки.** Магічно-міфологічні вірування українців становлять цілісну систему світоглядних уявлень, у якій поєдналися елементи язичницької та християнської традицій. Феномен двовір'я став не суперечністю, а унікальним проявом культурного синтезу, в межах якого магічні обряди отримали нове значення й продовжили існувати у формі народних звичаїв, свят, благословень і фольклорних текстів. Магічні практики (замовляння, обереги, ритуали, вірування у «силу слова» і «силу дії») виконували як утилітарну, так і символічну функції: з одного боку, захищали людину від зла, хвороб і невдач, а з іншого – закріплювали в суспільній свідомості архетипи добра, родючості, єдності зі світом природи. Так магічні ритуали забезпечують гармонію між людиною, природою та світом сакрального, формуючи етнокультурні морально-ціннісні орієнтири, виконуючи роль культурного коду, який передає колективну пам'ять і духовні смисли з покоління в покоління. Наразі вони сприяють збереженню автентичності української культури.

Ключові слова: магічні практики, міфологія, етнокультурна ідентичність, трансцендентне, замовляння.

Pechkar Serhii, Postgraduate Student, Kyiv National University of Culture and Arts

Magical Beliefs of Ukrainians in the Context of Formation of Ethnocultural Identity

The purpose of the article is to clarify the essence of magical beliefs and related practices in Ukrainian traditional culture and to determine their role in the formation of the spiritual world of Ukrainians, the preservation of ethnocultural continuity. **The methodological basis** of the study is a complex of interdisciplinary approaches – culturological, ethnological, folkloristic, mythopoetic, and hermeneutic. The principles of historicism and comparative analysis were used to trace the evolution of magical practices from pre-Christian times to the present day. The semiotic method made it possible to interpret the symbolism of magical actions and rituals as a system of signs that express collective meanings. The hermeneutic approach was used to reveal hidden meanings in spells, songs, ritual formulas, and the structural-functional approach was used to determine the role of magic in the formation of the traditional worldview and ethnocultural code of Ukrainians. **Scientific novelty.** In a single cultural context, the interaction of verbal (spells) and non-verbal magical acts as forms of sacred communication of a person with the transcendent world and a means of forming ethnocultural identity is considered. **Conclusions.** The magical and mythological beliefs of Ukrainians constitute a holistic system of worldviews, which combines elements of pagan and Christian traditions. The phenomenon of dual faith became not a contradiction, but a unique manifestation of cultural synthesis, within which magical rites acquired a new meaning and continued to exist in the form of folk customs, holidays, blessings, and folklore texts. Magic rituals ensured harmony between man, nature and the world of the sacred, forming ethnocultural moral and value guidelines. After all, magical and mythological representations play the role of a cultural code that transmits collective memory and spiritual meanings from generation to generation. They contribute to the restoration of the authenticity of Ukrainian

culture in the modern globalised world. Magical practices (incantations, amulets, rituals, belief in the power of words and power of action) performed both utilitarian and symbolic functions: on the one hand, they protected a person from evil, diseases and failures, and on the other hand, they consolidated archetypes of goodness, fertility, unity with the natural world in the public consciousness.

Keywords: magical practices, mythology, ethnocultural identity, transcendental, incantation.

Актуальність теми дослідження. На хвилі необхідності захисту культурної ідентичності, власної духовності та народних традицій в умовах військової агресії росії, а також на тлі загострення світової тенденції до поширення етнічних язичницьких неокультів і організацій насамперед націоналістичного спрямування, в нашій країні дедалі більшої популярності набувають тенденції регіоналізації та націоналізації віросвідомості, що, у свою чергу, актуалізує питання ролі магічних практик як складової української національної культури.

Відтак актуальність дослідження зумовлена необхідністю переосмислення магічних і міфологічних уявлень як невід'ємної частини національної культурної спадщини, що забезпечує спадкоємність традицій, збереження етнічної самобутності та духовної цілісності українського народу. Ігнорування цього шару культури призводить до духовного збіднення нації й втрати ціннісних орієнтирів, адже фольклорні та магічні образи зберігають колективну пам'ять і відображають архетипи українського світосприйняття.

Збереження та наукове осмислення магічних традицій є важливим завданням гуманітаристики, оскільки дає змогу розкрити глибинні механізми формування етнокультурної ідентичності, уявлень про добро, красу, справедливість і сакральність буття.

Аналіз досліджень і публікацій. Т. Адамус досліджує поширені в XVIII столітті на українських землях магічні практики, вірування та забобони, аналізує документи судових процесів, церковні заборони та народні оповіді, які відображають взаємодію народної магії з офіційною релігією. Також показано поступовий перехід народної магії від сакральної до побутової сфери та простежено, як магічні дії виконували соціальну функцію: від лікування й захисту до впливу на долю та врожай [1].

Монографія О. Босого присвячена аналізу дохристиянських уявлень про богиню Мокошу та пов'язані з нею магічні практики українців. Автор реконструює символіку жіночого ремесла, землеробських культів, ткацтва та водної стихії. Простежено типологічні зв'язки між язичницькими та пізнішими народними ритуалами, коли сакральне поєднується з побутовим. Праця розкриває міфологічні основи народної магії як складової української культурної ідентичності [2]. В. Давидюк та А. Лясова розглядають народні уявлення про

жінок-відьом, чарівниць і знахарок у традиційній культурі Закарпаття. На основі польових етнографічних матеріалів та імагологічного підходу досліджено, як формувався образ жінки з потойбічними силами в колективній свідомості. Визначено регіональні варіанти цих уявлень і їхню трансформацію в сучасному культурному дискурсі [6]. Дисертація О. Тиховської присвячена аналізу міфологічних образів і магічних ритуалів у закарпатському фольклорі з позицій етнопсихології. У роботі розкрито психологічні механізми віри в магію, символіку ритуальних дій і архетипні мотиви в народних переказах [14]. У статті П. Кравченко розглянуто феномен магічного мислення в сучасному суспільстві. Автори аналізують, чому магічні уявлення зберігаються навіть у добу раціоналізму та як вони проявляються у повсякденних практиках, медіа й популярній культурі [7].

Стаття М. Красикова присвячена опису й аналізу імітативних магічних практик у гуцульській традиційній культурі. Автор детально описує обряди, пов'язані з відтворенням природних або соціальних явищ через символічні дії, наприклад «притягнення» урожаю, погоди чи здоров'я [8]. Показано, що імітативна магія у гуцулів зберегла архайчні риси міфологічного мислення та водночас інтегрувалася у християнські обрядові практики [8].

Мета статті – з'ясувати сутність магічно-міфологічних вірувань і пов'язаних із ними практик в українській традиційній культурі та визначити їхню роль у формуванні духовного світу українців, збереженні етнокультурної тяглості.

Виклад основного матеріалу. Міфологічно-магічні вірування українців та пов'язані з ними практики у вигляді комплексу обрядово-ритуальних дій відображають досвід та втілюють канал міжпоколінної передачі етнокультурної інформації, ігнорування якого почасти призводить до духовного збіднення національної культури, а відтак – до ціннісної кризи, адже фольклорні образи відображають колективну підсвідомість і виконують функцію збереження етнокультурної ідентичності [14]. «Народні вірування та уявлення вбирали в себе усе багатоманіття ідей, а механізм їх взаємозв'язків набагато складніший: залежно від об'єктивних умов у системі вірувань та уявлень могли консервуватися, відтворюватися архайчні шари, з'являтися іншоетнічні

запозичення, конфесійні елементи і т. ін. Якщо спробувати простежити усі ці нашарування, можна «прочитати» не тільки історичну долю країни, а й духовний рух її народу» [11, 6].

Дослідники вважають, що в основі протослов'янського кістяку міфологічно-магічних і демонологічних уявлень наших предків, який сформувався у XVII–XVI ст. до н.е., лежать культурні стереотипи, характерні для індоєвропейської культури. На основі цих стереотипів відбувалося становлення дохристиянських уявлень давніх українців, зумовлене домінуванням господарських і прикладних інтересів, пов'язаних з вірою у трансцендентні та надприродні магічні сили. Ця віра була підкріплена активними магічними діями з боку людини, яка не збиралася опускати руки перед невідомим силами, а за сприяння магічних ритуалів намагалася досягти своєї мети (зберегти врожай, вилікувати хворого тощо).

Прийняття християнства на Русі, як зазначав фольклорист Г. Булашев, супроводжувалося тим, що «в народній масі відбувалося змішання предметів поклоніння, давніх богів із християнськими святими (...) Словом, з одного боку, під видимим зовнішнім християнським виглядом зберігалися залишки язичництва, а з другого боку, нове вірування переінакшувалося й засвоювалося під впливом давньої міфології. Народна маса, далека від книжності, не спроможна була відмовитися від звичної предківщини і приймала з християнського вчення головним чином те, що в уявленнях її зближалося з цією предківщиною» [3, 41–42]. Згодом на цьому ґрунті й виник феномен «Церкви українського етносу» (А. Колодний) та «українського християнства» (П. Яроцький), коли ми маємо ситуацію поєднання дохристиянського та християнського елементів, і незважаючи на домінуючу християнізацію духовного буття українців, яскраве підтвердження того, що магічні традиції «ввійшли у плоть і кров наших звичаїв» [5, 7].

Під впливом офіційного християнства та урбанізації «вища» міфологія (віра в головних богів Перуна, Даждбога, Стрибога, Хорса та ін.) виявилася менш сталою, що призвело до її злиття з образами християнського пантеону. Натомість «нижча» міфологія (демонологія) дійшла до нашого часу, глибоко вкоренившись на рівні побутової звичаєвості українців. У цьому відношенні важливе значення мав традиційний побутовий календар, який містив у собі синтез раціонального практичного досвіду та елементів магії, ворожінь, замовлянь, вірувань тощо, а консервативний устрій села сприяв більшому взаємопроникненню цих елементів та їх збереженню. Магічно-культова

обрядовість, детермінованою господарським календарем села, зачіпала екзистенційно-особистісні потреби давніх українців, насамперед пов'язані з добробутом, що свідчить про витіснення трансцендентного у сферу позасвідомого, де його вплив відчувався значно сильніше, ніж на рівні публічних культових заходів.

Магічна практика українців, тісно пов'язана з календарно-обрядовою сферою, втілювала складний синтез анімістичних, тотемних і фетишистських вірувань, який фокусувався навколо образів міфологічної картини світу. Останній не вистачало цілісності, її «фрагментарність» виступала запорукою синонімії та амбівалентності обрядової атрибутики, що забезпечило певну динамічність та еклектичність магічним ритуальним традиціям українців, у межах якої одну з головних ролей, підкреслює О. Курочкин, відігравав культ землі, родючості, худоби, зернових і людини [9, 45–46].

О. Соляр дійшла висновку, що нашим пращурам були властиві роздуми про своє місце у Всесвіті та усвідомлення неоднорідності простору. Останнє було зумовлене логікою космогонічного міфу, в основі якої знаходився дуалізм: порядок – хаос, своє – чуже, що осмислюється у символіці – світ – темрява, верх – низ, праворуч – ліворуч, схід – захід. Сам же простір у межах магічного мислення знаходив свій вияв у образі Світового Космічного Дерева, що було властиво не лише давньоукраїнській культури, а й багатьом іншим народним традиціям, починаючи з епохи бронзи і до наших часів. Усвідомлення неоднорідності трансцендентного її виміру та втілення в життя у статусі сакрального відкривало людині основний орієнтир – центр (axis mundi) [13, 9].

Якщо в основі світу була зазначена дуальність, а магічні ритуальні акти супроводжувалися переходом знахаря у прачас (сакральний час) через обряд ініціації, відповідно, реальні предмети у цьому соціокультурному та фізичному просторі здебільшого перетворювалися на «живі» знаки, що виступали як суб'єкти комунікації. Під час цієї комунікації ритуал набував статусу магічного акту, коли за допомогою сакралізованих атрибутів установлювався зв'язок зі сферою трансцендентного з метою «приборкати» та скерувати силу останньої, яка в ході цього акту перетворювалася на магічну силу, на виконання реальних і конкретних завдань. При цьому обрядові предметні атрибути українців, пов'язані з архаїчними загальноіндоєвропейським міфологемами, передбачали те, як підмічає О. Босий, що форма предметного символу не є довільною:

«Сакралізовані предмети-знаки в одних випадках виступають у ролі непрохідного кордону, котрий не допускає зовнішнього магічного впливу, в інших – вони провідники або джерело магічної сили (позитивної чи негативної). Це залежало від того, в яких попередніх обрядах ці речі використовувалися раніше, кому належали, і, отже, вже отримали статус знака» [2, 196–197].

Поширеним видом вербальних магічних практик були замовляння. М. Василенко писав щодо цього: «У замовляннях... вже надто проглядається охристиянення язичницької міфології, пристосування народного повір'я до християнських понять, молитов протягом тисячолітньої історії вкорінення церковної ідеології, і ми вже маємо дивне сполучення християнських постулатів із язичницькими. Боги замінювалися мало чи не механічно, що легко простежується в тканині тексту замовляння чи шептання. Місце, наприклад, Перуна (вогню – Сонця) посідає Христос і святі, їхня зброя така ж» [4, 7]. Інша дослідниця М. Новикова звертала увагу на те, що замовляння є серцевиною дохристиянського світогляду та укладу життя: «Замовляння – це молитвослов язичництва... замовляння – це магія» [10, 8; 10, 10].

Своєрідним требником із язичницькими молитвами І. Руснак називає корпус текстів із замовляннями, які вміщували: звернення до світу духів, тотемних тварин, природних стихій; поглинутість «людського» природним, космічним; до мертвих (духи предків постійно впливають на світ живих), жінок (вони дають нове життя, продовжують рід), тварин (забезпечують існування людини); передбачали нічний час виконання; особливу синтаксичну будову й алогізм; діалогічність (діалог між людиною і світом); відсутність «богошанування» [12, 46].

Поряд з господарським застосуванням замовлянь, можна зустріти вживання їх у лікувальних цілях, під час якого активно дійовою особою виступає жінка. Недарма В. Давидюк та А. Лясова наголошують, що жіноча магічна постать є водночас джерелом страху, поваги та соціального контролю [6]. «Головна для цього “зброя” – ніж: Баба бере його в руку й торкає рану, промовляючи: – Стоїть біла гора, на білій горі біла церква, в церкві білий пристіл, й білі попи, і білі дяки білі книжки читають і (Максимові) кров замовляють». Але це не значить, що цією особою не може бути чоловік, коли йдеться про не лікувальні замовляння, як ось у випадку із замовлянням граду: «Аби розігнати град, бере чоловік роздягається і голий озиме калач з великодні, і шутку, і свічку у руки, йде надвір, обходить три рази хату, дивиться крізь той колач і так примовляє: –

Коли не ласкавісте були бурі, тучі, чорнокнижники, (що град товчуть), до мене на тайну вечерю, то не маєте право на мій хутір!» [4, 86; 4, 300].

Вдаючись до певних спроб узагальнення та класифікації, С. Шуляк вказує на те, що поряд із реінкарнальними замовляннями, в яких відсутній мотив смерті, а уособленням переродження постає як звичайний обмін [4, 178]), можна виокремити ще орієнтовані на відлякування хвороб та апеляції до інших світів, де обидва пов'язані з феномен персоніфікації хвороби, а ще «відсилання до упорядкування хаосу на землі і наведення загального порядку в системі світобудови» [16, 377]. А ще підкреслює зв'язок між замовляннями як вербальними магічними актами і аказіональною стороною обрядового дійства.

В. Адамус підкреслює практичну спрямованість магічних дій в контексті сільської повсякденності [1]. Магічна свідомість виконує компенсаторну функцію – допомагає людині відновлювати відчуття контролю і сенсу [7]. Авторка вказує на факт таврування магічної практики як «відьомської», а також на розповсюджені її прояви – «залом» та «закрутки» колосся, ворожба про вкрадені чи втрачені речі і, дуже поширений вид, замовляння для впливу на суддів. Також до магії ще зверталися з метою покращення торгівлі, для шкоди здоров'ю або його відновлення тощо. Водночас із уявленнями про відьом існували сільські знахарі, які застосовували різноманітні практики, що були спрямовані на досягнення доброго або злого ефекту. При цьому їх діяльність майже не розповсюджувалася за межі громади, в якій вони користувалися чималим авторитетом і соціальною захищеністю [1, 57–60].

Побутовий характер магічних практик підштовхнув К. Штепу до висновку про старість і примітивність української магії, яка відрізняється від «чорнокнижжя» та високої демонологічної теорії Заходу. Так само українська демонологія ґрунтується на соціально-побутовій онтології та принципі партиципації, тобто уявленні про нерозривний зв'язок усього в природі [15, 77]. А сучасна магія є формою символічної комунікації між індивідом і світом [7].

Одним із найархаїчніших елементів української обрядовості є культ шанування предків у контексті. Предки постають як охоронці роду від злих сил, магічні дії яких забезпечують добробут і спокійне життя людини, що особливо помітно на прикладі обрядів родин і хрестин. Інша справа з весільними обрядами і звичаями, коли предків вшановують як охоронців майбутнього, які

виступають гарантами довговічності та добробуту останнього. Аналіз ритуалів поховальної та поминальної обрядовості, які спрямовані на вшанування душ раніше і щойно померлих родичів та їхнє подальше поминання, засвідчує, «наскільки семантично глибоким та сакралізованим є в українців зв'язок із предками роду, а, відповідно, й потойбіччям, “тим світом”» [17, 474]. Як і більшість архаїчних народів, давні українці під поняттям «предки» розуміли праотців свого роду, які існували поза межами світу, тобто репрезентували сферу трансцендентного.

За матеріалами експедиції, яка проводилась у 2012 р. у Верховинському районі Івано-Франківської області, М. Красіков указує на поширені види імітативної магічної практики серед гуцулів, що представлена так: господарсько-виробнича; лікувально-профілактична; торгова; метеорологічна; популярні також магічні практики «вимітання граду»); захисна та шкідлива і под. Також дослідник зазначає, що різновиди цієї магії потрібно класифікувати за подібністю: форми (особливо пов'язано з вагітністю), дії (акціональний), якості (властивості), кольору, стану просторово-географічної орієнтації, звуку, чисельності тощо [8, 27–36].

Отже, виділимо такі важливі аспекти: по-перше, беззаперечним фактом є те, що магічні практики становлять невід'ємну частку української національної культури, їх поява зумовлена духовно-практичними потребами наших предків, коли йдеться про архаїчний період, натомість подальше функціонування чітко детерміноване феноменом «двовір'я» і специфікою «українського православ'я»; по-друге, витіснення християнством офіційного пантеону «володимирських богів» на довгий час зумовило «периферійно-побутовий» статус міфологічно-магічних уявлень українців, а магічні ритуальні дії міцно зрослися з обрядово-сільським календарем простого населення (звідси класифікація магічних практик відповідно до особистісно-господарських потреб українців – лікувально-профілактична, метеорологічна, родильна, виробнича, торгова, захисна і шкідлива тощо); по-третє, відсутність системності й цілісності магічних уявлень і практик, що помітно на прикладі їх специфікації у регіонах, а ще чітко виразна еклектика – поєднання тотемізму, анімізму та фетишизму; по-четверте, суб'єктами магічних практик виступали як чоловіки, так і жінки (знахарі, мольфари тощо); по-п'яте, магічні ритуальні дії невербального характеру здебільшого супроводжувалися вербальними, що свідчить про особливий духовно-культурний статус замовлянь в українців; по-шосте, попри практичний ухил

магічних дій, помітна наявність уявлень про трансцендентне, зокрема на прикладі поділу всього існуючого на два світи (концепт «пограниччя»), що виявляється у «демонізації» українського життя та у символізації предметів побуту; по-сьоме, свідченням невіддільності магії від національного життя є поява феномену «українське неоязичництво», який навряд чи можна віднести до різновидів секулярної магії, швидше, з погляду культурології, йдеться про утворення двошарової системи в релігійно-культурному комплексі сучасної України, про «оязичнення» християнства на хвилі національно-патріотичного підйому.

Висновки. Магічно-міфологічні вірування українців становлять цілісну систему світоглядних уявлень, у якій поєдналися елементи язичницької та християнської традицій. Феномен двовір'я став не суперечністю, а унікальним проявом культурного синтезу, в межах якого магічні обряди отримали нове значення й продовжили існувати у формі народних звичаїв, свят, благословень і фольклорних текстів. Магічні практики (замовляння, обереги, ритуали, вірування у «силу слова» і «силу дії») виконували як утилітарну, так і символічну функції: з одного боку, захищали людину від зла, хвороб і невдач, а з іншого – закріплювали в суспільній свідомості архетипи добра, родючості, єдності зі світом природи. Так магічні ритуали забезпечують гармонію між людиною, природою та світом сакрального, формуючи етнокультурні морально-ціннісні орієнтири, виконуючи культурного коду, який передає колективну пам'ять і духовні смисли з покоління в покоління. Наразі вони сприяють збереженню автентичності української культури.

Подальші наукові розвідки варто спрямувати на вивчення регіональної специфіки магічних практик в українських етнокультурних зонах (Полісся, Гуцульщина, Слобожанщина), а також на аналіз трансформацій магічних уявлень у сучасній культурі, зокрема в медіа, літературі й масовій міфотворчості.

Література

1. Адамус Т. Магічні практики на території Гетьманщини та на підросійських землях України у XVIII ст. *Краєзнавство*. 2010. №3. С. 56–62.
2. Босий О. Священне ремесло Мокоші. Традиційні символи і магічні ритуали українців (Типологія. Семантика. Міфоструктури). Київ, 2004. 220 с.
3. Булашев Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях: космогонічні українські народні погляди та вірування. Київ : Довіра, 1993. 414 с.

4. Ви, зорі-зориці... Українська народна магична поезія: (замовляння) / упоряд. М. Г. Василенко, Т. М. Шевчук; передм. М. Г. Василенка. Київ : Молодь, 1991. 336 с.
5. Воропай О. Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис. Харків: Фоліо, 2005. 508 с.
6. Давидюк В., Лясова А. Імагологія уявлень про жінок із надприродними можливостями в населення Закарпаття. *Українська література: історичний досвід і перспективи*. 2023. № 2. С. 104–113. DOI: <https://doi.org/10.31652/3041-1084-2023-2-104-113>.
7. Кравченко П., Голощапова А. Магія у свідомості сучасної людини. *Філософські обрії*. 2023. №46. С. 40–49. *Філософські обрії*. 2023. № 46. DOI: <http://doi.org/10.33989/2075-1443.2023.46.271526>.
8. Красиков М. Імітативна магія у звичаєвості гуцулів Верховинщини. *Народна творчість та етнологія. Сучасний етнографічний образ Гуцульщини*. 2013. № 6. С. 27–36.
9. Курочкін О. В. Новорічні свята українців: традиції і сучасність. Київ : Наук. думка, 1978. 192 с.
10. Новикова М. Прасвіт українських замовлянь. *Українські замовляння / упор. М. Н. Москаленко*. Київ, 1993. С. 7–29.
11. Пономарьов А. Царина народної уяви та її класичні розробки. *Українці: народні вірування, повір'я, демонологія*. 2-е вид. Київ: Либідь, 1992. С. 5–24.
12. Руснак І. Є. Український фольклор. Київ: Академія, 2010. 304 с.
13. Соляр О. А. Українські народні замовляння: питання походження і поетики : автореф. дис. ... канд. філол. наук. ЛНУ ім. Івана Франка. Л., 2005. 16 с.
14. Тиховська О. М. Міфологічні образи та магичні ритуали в українському фольклорі Закарпаття: етнопсихологічний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Львів, 2021. 39 с.
15. Штепа К. Про характер переслідування відьом в старій Україні. *Первісне громадянство*. Київ, 1928. С. 64–80.
16. Шуляк С. А. Міфологія українських замовлянь. *Літературознавчі студії*. 2014. Вип. 42(2). С. 373–380.
17. Янковська Ж. Відображення культу предків у родинній обрядовості українців. *Література. Фольклор. Проблеми поетики*. 2010. Вип. 34. С. 465–474.

References

1. Adamus, T. (2010). Magical practices on the territory of the Hetmanate and on the sub-Russian lands of Ukraine in the 18th century. *Local history*, 3, 56–62 [in Ukrainian].

2. Bosyi, O. (2004). The sacred craft of Mokosha. Traditional symbols and magical rituals of Ukrainians (Typology. Semantics. Mythostructures). Kyiv [in Ukrainian].
3. Bulashev, H. (1993). The Ukrainian people in their legends, religious views and beliefs: Cosmogonic Ukrainian folk views and beliefs. *Dovira* [in Ukrainian].
4. Vasylenko, M. H., & Shevchuk, T. M. (1991). You, stars-stars... Ukrainian folk magical poetry: (Conjurations). *Molod* [in Ukrainian].
5. Voropai, O. (2005). Customs of our people: Ethnographic essay. *Folio* [in Ukrainian].
6. Davydiuk, V., & Liasova, A. (2023). Imagology of ideas about women with supernatural abilities among the population of Transcarpathia. *Ukrainian literature: historical experience and prospects*, 2, 104–113 [in Ukrainian].
7. Kravchenko, P., & Holoshchapova, A. (2023). Magic in the consciousness of a modern person. *Philosophical horizons*, 46, 40–49 [in Ukrainian].
8. Krasikov, M. (2013). Imitative magic in the customs of the Hutsuls of Verkhovyna region. *Folk art and ethnology. Special theme of the issue: Modern ethnographic image of the Hutsul region*, 6, 27–36 [in Ukrainian].
9. Kurochkin, O. V. (1978). New Year's holidays of Ukrainians: traditions and modernity. *Naukova dumka* [in Ukrainian].
10. Novykova, M. (1993). The world of Ukrainian spells. *Ukrainian spells*, 7–29 [in Ukrainian].
11. Ponomariov, A. (1992). The Queen of the folk imagination and its classical developments. *Ukrainians: folk beliefs, superstitions, demonology*. 2nd ed. *Lybid*, 5–24 [in Ukrainian].
12. Rusnak, I. E. (2010) *Ukrainian folklore: teaching aids*. VC Academy [in Ukrainian].
13. Soliar, O. A. (2005) *Ukrainian folk spells: questions of origin and poetics*. Author's abstract of dissertation. Ivan Franko Lviv National University [in Ukrainian].
14. Tykhovska, O. M. (2021) *Mythological images and magical rituals in Ukrainian folklore of Transcarpathia: ethnopsychological aspect*. Author's abstract of dissertation. Lviv [in Ukrainian].
15. Shtepa, K. (1928) *On the nature of the persecution of witches in old Ukraine. Primitive citizenship*, 64–80 [in Ukrainian].
16. Shuliak, S. A. (2014) *Mythology of Ukrainian spells*. *Literary studies*, 42(2), 373–380 [in Ukrainian].
17. Yankovska, Z. (2010) *Reflection of the cult of ancestors in the family rituals of Ukrainians*. *Literature. Folklore. Problems of poetics*, 34, 465–474 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 30.10.2025
Отримано після доопрацювання 01.12.2025
Прийнято до друку 12.12.2025
Опубліковано 29.12.2025